

ÖĞRETMEN ADAYLARININ EĞİTİM YÖNETİCİLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Doç. Dr. Nezahat SEÇKİN*

GİRİŞ

Okulun gelişmesi ve bir kurum olarak amaçlarına ulaşması için gösterilen çabalarda okul yönetiminin çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu konuda en büyük sorumluluk da okul müdürlerine düşmektedir. Müdürün bilgisi; grup kurma, iletişim ve katılım sağlama becerisi; ortak amaç saptama, hizmetleri geliştirme ve öğrenci başarısını artırmada etkili olmaktadır (Konzen, 1991: 3).

Son yıllarda eğitim yöneticiliğini isteme ve başarı sağlamada kadın ve erkekler arasında bir fark olup olmadığı araştırmacıların ilgisini çeken bir konu olmuştur (Regan, 1990: 571). Bir yandan öğretmenliğin bir kadın mesleği olduğu, fakat yöneticiliğin olmadığı görüşü tartışılırken (Glazer, 1991: 321), öte yandan, toplumsal konumları ve liderlik davranışlarına ilişkin verilerin yeterliliği kadın yöneticilere olan ilgiyi artırmıştır.

Oysa ki cinsiyet ve liderlik konusundaki literatür, etkili liderliğin cinsiyetle ya da cinsiyete ilişkin özelliklerle tanımlanamayacağı görüşünü desteklemektedir. Bu konuda yapılan bir araştırma, kadın ve erkek yöneticilerin liderlik stili ve uyum yeteneklerine ilişkin algılarında bir fark bulunmadığını göstermiştir (Cimperman, 1986: 7).

Bununla birlikte, kadınların yönetim alanında ilerleme ve yükselmelerinde çeşitli engellerin olduğu ileri sürülmektedir. (Grupta 1983: 8), bu engelleri; kişisel, kişilerarası ve yapısal engeller olarak üç grupta toplamıştır. Birinci grupta kişilik özellikleri ve toplumsallaşma örüntüleri etkili olurken; ikinci grupta erkeklerin baskıları yer almaktadır. Adaylık, seçme, değerlendirme, ödüllendirme, güç ve yetki kullanma konusundaki değer ve beklentiler de yapısal engelleri oluşturmaktadır.

Kuşkusuz bu engeller kadınların, üst olmaktan çok, ast olarak kalma eğilimlerini güdülemekte ve erkeklere oranla yöneticilikten çok, öğretmenliği yeğlemelerine neden olmaktadır. Araştırmalar, kadınların bu engelleri gidermede yararlandıkları stratejilerin azim, sebat, açık iletişim, hoşgörü ve sabır olduğunu göstermektedir (Pavan ve diğerleri, 1991: 12).

Türkiye'de kadınlar, uygulamada eğitimsel ve mesleki eşitliğe ulaşamadıkları için, geleneksel olarak yönetim hiyerarşisinin alt basamak-

* G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri ve Eğitim Teknolojisi Bölümü Öğretim Üyesi

larında kalmaktadırlar. Bu nedenle, ilerde büyük olasılıkla yöneticilik görevi üstlenecek olan öğretmen adaylarının, yöneticiliğe ilişkin görüşlerinin saptanmasının yararlı olacağı umulmuştur.

AMAÇ

Araştırma, öğretmen adaylarının eğitim yöneticiliğine ilişkin görüşlerini saptamak amacıyla yapılmış ve dört alt amaca cevap aranmıştır.

1. Öğretmen adaylarının demografik nitelikleri nelerdir?
2. Adaylar yöneticilik görevi istiyorlar mı?
3. Adaylara göre, yöneticilik görevi için kadınlar mı, erkekler mi, yoksa her ikisi mi uygundur?
4. Adaylara göre, kadın ve erkeklerin hangi kişilik özellikleri yöneticilik için uygundur?

YÖNTEM

Araştırmanın çalışma evrenini; 1991-1992 öğretim yılı II. yarıyılında Meslekî Eğitim Fakültesi'nin 7 bölümünün de 4. sınıfa devam eden 940 öğretmen adayı oluşturmuştur.

Örneklem için her anabilim dalından tesadüfi yöntemle birer şube seçilmiştir. Araştırmanın örneklemi oluşturan 465 adaya "Eğitim Yönetimi" dersi final sınavında araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket uygulanmıştır. Hatasız doldurulan 420 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Bu arada Meslekî Eğitim Fakültesi üç ayrı fakülteye (Meslekî Eğitim, Endüstriyel Sanatlar Eğitimi, Ticaret ve Turizm Eğitimi) ayrıldığından, verilerin analizi, değerlendirilmesi ve yorumlanmasında yeni yapılanma esas alınmıştır.

BULGULAR

Toplanan verilerin analizi sonunda elde edilen bulgulardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Öğretmen Adaylarının Demografik Nitelikleri:

Örneklem grubunun Fakülte ve anabilim dallarına göre cinsiyetleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1
CİNSİYET DURUMU

Fakülte	Anabilim Dalı	K		E		T	
		f	%	f	%	f	%
MES. EĞİT. FAKÜLTESİ	Giy. End. ve Giy. Eğitimi	32	100	-	-	32	
Çocuk Gel. ve Eğit.		41	100	-	-	41	
Uygulamalı Resim		26	76.47	8	23.53	34	
Seramik		22	75.86	7	24.14	29	
Dekoratif Ürün		46	100	-	-	46	
Toplam		167	91.76	15	18.24	182	
END. SAN.EĞİT.FAK.	End.Sanatlar	4	13.79	25	86.21	29	
İş Yönetimi		20	66.67	10	33.33	30	
Ev Ekonomisi		22	100	-	-	22	
Bilgisayar		15	34.09	29	65.91	44	
Toplam		61	48.8	64	51.2	125	
TİC. ve TUR.EĞİT.FAK.	Muhasebe	8	16.0	42	84.00	50	
Büro Yönetimi		25	65.79	13	34.21	38	
Turizm		10	40.00	15	60.00	25	
Toplam		43	38.05	70	61.95	113	
GENEL TOPLAM		271	64.52	149	35.48	420	

Tablodan anlaşılacağı gibi, grubun % 64.52'si kız; % 35.48'i erkektir.

Adayların Yöneticilik Görevi İsteyip İstememeleri:

Öğretmen adaylarının yöneticilik görevi isteyip istememe hakkındaki görüşleri Tablo 2'de yansıtılmıştır.

Tablo incelendiğinde görüleceği gibi, Meslekî Eğitim Fakültesinde erkeklerin % 86.67'si, kızların % 82.23'ü yöneticilik görevi istediklerini belirtirlerken; kızların % 16.77'si, erkeklerin ise % 13.33'ü istememektedirler.

Endüstriyel Sanatlar Eğitimi Fakültesinde erkek adayların % 93.75'inin, kızların % 86.88'inin yöneticilik görevi istedikleri görülmektedir. Bu fakültede kızların % 13.12'si, erkeklerin % 6.25'i bu görevi istemediklerini yansıtmışlardır.

Ticaret ve Turizm Eğitimi Fakültesinde erkek öğrencilerin % 90'ı, kızların % 83.72'si yöneticiliği istemekte olup; kızların % 16.28'inin, erkeklerin ise % 10'unun istemedikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 2
YÖNETİCİLİK GÖREVI İSTEYİP İSTEMEME

Fakülte	Kız		Erkek		Tüm Grup	
	İsteyen	İstemeyen	İsteyen	İstemeyen	İsteyen	İstemeyen
Meslekî Eğitim Fak.	f	28	f	2	f	30
	%	16.77	%	13.33	%	16.48
	Top=	167	Top =	15	Top =	182
		100.00		100.00		100.00
Endüstriyel Sanat. Eğit. Fak.	f	8	f	4	f	12
	%	13.12	%	6.25	%	9.65
	Top =	61	Top =	64	Top =	125
		100.00		100.00		100.00
Ticaret ve Turizm Eğit. Fak.	f	7	f	7	f	14
	%	16.28	%	10.00	%	12.39
	Top =	43	Top =	70	Top =	113
		100.00		100.00		100.00

Tüm gruplar açısından üç fakültedeki durum karşılaştırıldığında, yöneticilik görevi isteme yönünden kız ve erkek adayların benzer bir sonuç yansıttıkları görülmektedir. Bunun yanında, yöneticilik görevi isteme yönünden en yüksek oranın Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesinde olduğu, bunu sırasıyla Ticaret ve Turizm ile Meslekî Eğitim Fakültesi'nin izlediği anlaşılmaktadır.

Yöneticilikte Cinsiyet Tercihi:

Tablo 3'te öğrencilerin yöneticilik için cinsiyet tercihlerine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 3
YÖNETİCİLİK İÇİN CİNSİYET TERCİHİ

Fakülte	Kız				Erkek				Tüm Grup									
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Herkisi					
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%				
Mesleki Eğit. Fak.	86	51.50	53	31.74	28	16.75	1	0.66	11	73.34	3	20.00	87	47.80	64	15.16	31	17.64
	Top =	167		Top =	15	100.00			Top =	182			100.00					
Endüs. San. Eğit. Fak.	31	50.82	26	42.62	4	6.56	-	-	58	90.62	6	9.38	31	24.8	84	67.2	10	8
	Top =	61		Top =	64	100.00			Top =	125			100.00					
Ticaret ve Tur. Eğ. Fak.	19	44.19	18	41.88	6	13.95	2	2.86	60	85.71	8	11.43	21	18.58	78	69.03	14	12.39
	Top =	43		Top =	70	100.00			Top =	113			100.00					

Meslekî Eğitim Fakültesinde kızların % 51.50'si yöneticilik görevi için kadınları, % 31.74'ü erkekleri, % 16.76'sı her ikisini uygun bulmaktadır. Erkek öğrencilerin % 73.34'ü erkeklerin, % 20'si her iki cinsin, % 6.66'sı kadınların yöneticiliğini uygun görmektedir.

Endüstriyel Sanatlar Eğitimi Fakültesinde kızların % 50.82'si yönetici olarak kadınları uygun bulurken, % 42.62'si erkekleri, % 6.56'sı da her iki cinsi eşit düşünmektedir. Öte yandan erkek adayların % 90.62'si yöneticilik için erkeklerin; % 9.38'i her iki cinsin uygun olacağını belirtmişlerdir. Bu grupta kadınların daha uygun olduğu görüşünde olan bulunmamaktadır.

Ticaret ve Turizm Eğitimi Fakültesinde kızların % 44,19'u kadınları, % 41.86'sı erkekleri, % 13.95'i her iki cinsi yönetici olarak görmek istemektedirler. Erkeklerin % 85.71'i erkeklerin, % 11.43'ü her ikisinin, % 2.86'sı ise kadınların daha iyi yönetici olacağı görüşündedirler.

Yöneticilikte cinsiyet tercihinde tüm gruplar açısından bakıldığında kadın yönetici tercihinde, üst yüzdeden aşağı doğru Meslekî Eğitim Fakültesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitimi Fakültesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesinin yer aldığı; erkek yöneticinin uygun bulunmasında ise tersi bir sıralamanın olduğu görülmektedir.

Ayrıca, yöneticilik görevi için kızların kadınları, erkek adayların ise erkekleri uygun buldukları, yani her grubun kendi cinsini yeğlediği anlaşılmaktadır.

Kadın ve Erkeklerin Yöneticilik İçin Uygun Görülen Kişilik Özellikleri:

Tablo 4'te adaylara göre kadınların ve erkeklerin yöneticiliğe uygun görülen kişilik özellikleri puan durumuna göre sıralanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı gibi kişilik özellikleri kadın ve erkekler için farklı olarak algılanmaktadır. Kızlar yöneticilik için kadınları; erkek öğrenciler erkekleri uygun gördükleri için, buna paralel olarak cinsiyete ilişkin kalıplaşmış özellikleri yansıtmışlardır.

TABLO 4
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Öncelik	Sırası	Kadınlar	Erkekler
	1	İyi ilişkiler kurabilir	Mücadelecidir
	2	Sabırlıdır	Otoriterdir
	3	Sorunlara duyarlıdır	Kararlıdır
	4	Değişikliklere açıktır	Cesaretlidir
	5	Önsezileri güçlüdür	Duyularını kontrol edebilir
	6	Hoşgörülüdür	Girişimcidir
	7	Esnektir	İyi ilişkiler kurabilir
	8	Zorluklara dayanıklıdır	Yenilikçidir

Bu sonuçlar, yabancı literatürdeki araştırma bulgularına da koşut bir durumu göstermektedir. Veriler kadın yöneticilerin; iyi ilişkiler kurma ve geliştirme, zor durumlara dayanma (Smith, 1978: 114); sorunları sezme, yeni fikir ve yöntemleri uygulamaya istekli, esnek olma (Morsink, 1970: 72) yönlerinden üstün bulduklarını belirtmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Eğitim yöneticisi konusundaki kaynaklar, yönetimde kadın-erkek eşitliğine ulaşamadığını, kadınların bu konudaki beklenti düzeylerinin düşük olduğunu vurgulamaktadır. Ancak, kadınların kendilerine fırsat tanındığı zaman her işi en az erkekler kadar başaracakları görüşü yaygınlaşmakta ve buna ilişkin girişimler çoğalmaktadır (Cumhuriyet, 1992: 13; Hürriyet, 1992: 29).

Bu araştırmanın sonuçları; hem kız hem de erkek öğretmen adaylarının eğitim yöneticiliğini yüksek oranda istediklerini; ancak kızların kadınları, erkeklerin ise erkekleri yöneticilik için daha uygun bulduklarını, buna paralel olarak da cinsiyete ilişkin özellikleri yöneticilik için uygun özellikler olarak algıladıklarını göstermiştir. Araştırma sonunda şu önerilere yer verilmiştir.

1. Öğretmen adayları yöneticiliğin bu alana ilgi ve yeteneği olan herkese uygun olduğu konusunda aydınlatılmalıdır.
2. Erkekler yanında kadınlar da kendi yeteneklerine bilinçlenme ve yönetim alanında da yararlanma yönünde güdülenip desteklenmelidir.
3. Öğretmen adaylarının cinsiyet ayrımına ilişkin değer yargılarını değiştirmeleri için tüm olanaklardan yararlanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Cimperman, Ruth M. (1986), "Women in Leadership roles: A Field Study of Women Administrators" Perception of Self, ERIC.
- Cumhuriyet Gazetesi, 19 Haziran 1992.
- Glazer, Judith S. (August 1991), "Feminism and Professionalism in Teaching and Educational Administration", **Educational Administration Quarterly**, 27.
- Gupta, Nina, (1983), "Barriers to the Advancement of Women in Educational Administration: Sources and Remedies", ERIC.
- Hürriyet Gazetesi, 19 Haziran 1993.
- Konzen, Joel M., (1991), "The Role of the Principal in Development" ERIC.
- Morsinks, Helen, (1970), "Leader Behavior of Man and Women", National Association of Secondary School Bulletin, September.
- Pavan, Barbara, Nelson Robinson, Rechele fames, (1991), "Reflections of Female School Administrators Regarding Their Careers", ERIC.
- Regan, Helen B., (1990), "Not for Women Only: School Administration as a Feminist Activity", Teachers College Record, 91: 4.
- Smith, Judith, (May, 1978), "Encouraging Women to Enter Administration", National Association of Secondary School Bulletin 62: 3.